

Kataszteri felmérések

A természetföldrajzi dolgozatok első lépései közé tartozik az adatbázis felépítése. Ehhez, témánként változó vizsgálatokat és megfigyeléseket tartalmazó terepi adatgyűjtést végzünk.

Ennek célja, hogy a témánkhoz tartozó tereptárgyakról, földrajzi jelenségekről ugyanazokat a tulajdonságokat gyűjtsük össze szisztematikusan. Ezeknek az adatoknak a feldolgozásával készülhetnek el az adatok közötti összefüggéseket megjelenítő diagramok, és a különböző térinformatikai szoftverrel készíthető tematikus térképek. Az így nyert ábrák és térképek kiértékelése adja egy tudományos dolgozat (például szakdolgozat) vagy egy gyakorlati geográfusi munka gerincét.

Antropogén geomorfológiai kataszteri felmérés

Az emberi beavatkozások mértékére vonatkozó hathetes terepgyakorlaton olyan megfigyeléseket végzünk, amelyek segítségével a domborzat átalakítását, s közvetve a tájformálás mértékét tudjuk jellemezni.

A felmérés célja:

Az antropogén geomorfológiai kataszterben rögzítjük a település teljes közigazgatási területén (kül- és belterületen egyaránt) fellelhető, emberi tevékenységek során megváltoztatott domborzati formát. A tulajdonságokból a feldolgozás végén következtetni lehet az ember általi bolygatottság mértékére, valamint megállapíthatjuk azok potenciális környezeti veszélyességét. Ezek segítségével cselekvési tervet és prioritási sort is fel tudunk állítani az antropogén formák tájrendezésére vonatkozóan.

A felmérés eszközei:

A mellékeltben szereplő tulajdonságok felvételéhez mérőszalag (esetleg kvadrátháló), fényképezőgép, kataszteri adatlap, GPS és/vagy topográfiai térkép, antropogén geomorfológiai segédtable szükséges. A feldolgozás Excel táblázatkezelő vagy valamilyen adatbázis-kezelő, valamint térinformatikai szoftverben történik.

A felmérés lépései:

1. Tanulmányozzuk az antropogén geomorfológiai segédtable kategóriáit, milyen típusú formákkal találkozhatunk a terepen.
2. A terepbejárás úgy történik, hogy szisztematikus rendszerben végigjárjuk a település összes utcáját és külterületi útját, dűlőjét, gyalogösvényét.
3. Az észlelt antropogén formánál megállva, sorszámot adunk, rögzítjük annak térbeli helyzetét, fotódokumentációt készítünk (nagyobb forma esetén akár több részletről is).
  - A forma sorszámához, terepre menetel előtt megkeressük a KSH honlapján a település statisztikai kódját, s ehhez a három betűhöz adjuk 001 sorszámmal elkezdve a jelzéseket.
  - A forma helyzetének (becsült középpontjának) rögzítéséhez 1:10 000 méretarányú topográfiai térkép (bizonyos területekre a fénymásolata az Intézetből elvihető), ennek hiányában 1:25:000 méretarányú topográfiai térkép vagy turistatérkép alkalmas. GPS segítségével helyszínen leolvassuk a földrajzi szélességi és hosszúsági koordinátákat, amellyel a térképen rögzítjük tereptárgy helyét. Előbbi eszköz nélkül, a térképre terepen felvitt pontokat utólag térinformatikai szoftverben rögzítve olvassuk le a koordinátákat.
3. A kataszteri adatlapban szereplő tulajdonságok értelemszerűen kitöltendőek. Törekedjünk arra, hogy adott tulajdonság kifejezéséhez azonos fogalmakat használjunk.
4. A kataszteri adatok számítógépre vitele. Az összegyűjtött adatokat kódoljuk. A kódoláshoz végignézzük az adott tulajdonsághoz tartozó adatokat. Szöveges adat esetén a megírt tulajdonságokat sorsámozzuk, majd a sorszámot az adott kérdés sorszáma után írva kapjuk meg az adott tulajdonsághoz tartozó kódot. Számadat esetén rögzítjük a beírt mennyiséget. A kódokat valamilyen táblázat vagy adatbázis-kezelő programban, legegyszerűbb módon például Excel táblázatban, egyesével rögzítjük. Így egy olyan mátrixot kapunk, amelynek oszlopai az egyes tulajdonságokat, sorai a felmért antropogén formákat, az egyes cellák pedig a hozzá tartozó értéket/kódot tartalmazzák.
5. Települési antropogén geomorfológiai és bolygatottsági térkép elkészítése a kiválasztott térinformatikai szoftverben.

Segédlet:

1. antropogén geomorfológiai kataszteri adatlap
2. antropogén geomorfológiai segédtable
3. Borsy Z. szerk. 1993. Általános természetföldrajz. – Budapest : Nemzeti Tankönyvkiadó. – p. 500-518. (A társadalom hatása a földfelszínre).
4. Dávid L. – Szabó J. szerk. 2006. Fejezetek az antropogén geomorfológiából. – Debrecen : Kossuth Egyetemi Kiadó.

Antropogén forma nyilvántartási lap

*nem kötelező kitölteni

1. Az antropogén forma helyzete

GPS koordináták:

Helye (tájnév, utcanév, házszám (ha van), helyszín leírása):

*üzemeltetője:

2. Jelzet (település KSH kódja – sorszám 001-től):

3. A forma kialakítási módja és ideje:

4. A forma területe:

területe (hossz és harántirányú kiterjedés):

átlagos mélysége vagy vastagsága:

legnagyobb mélysége vagy magassága:

5. Az eredeti felszín domborzata:

6. A forma kőzetanyagának makroszkópikus leírása: *(színe, szaga, állaga, mechanikai összetétele)*

7. A forma stabilitása (stabil, instabil, barázdás eróziós, csuszamlásos, elkülönülő csuszamlásos formák):

8. Növényzeti borítottsága (fás szárú (fő fafaj neve), lágyszárú (száraz vagy nedves gyepek), kb. %-os borítás) (vagy vízfelülete):

9. Esetleges felhasználása:

*10. Fellelhető vizsgálati eredmények, adatok helye:

11. Az okozott vagy várható környezetszennyezés jellege:

12. A közvetlen környezet szennyeződés-érzékenysége (nem érzékeny, közepesen érzékeny, erősen érzékeny):

13. Tájrendezés mértéke és lehetőségei:

14. Talajborítottság (hány %):

15. Általános értékelés, megjegyzés:

16. fotó száma:

Adatgyűjtés időpontja

---

adatgyűjtő

Társadalmi hatásra kialakult legjellegzetesebb felszínformák rendszere

Beavatkozás típusa	Beavatkozás jellege a forma típusa	KÖZVETLEN		KÖZVETETT (természeti folyamatok útján)	
		Elsődleges (a forma kialakítása a cél)	Másodlagos (a forma melléktermék)	Új folyamatok kiváltásával (kvalitatív jelleg)	Működő folyamatok módosításával (kvantitatív jelleg)
BÁNYÁSZATI (montanogén)	Exkavációs (kimélyített)		külfejtések gödrei, teknői, felszín alatti vágatok, aknák	gödrös süllyedékek, lépcsős rogyások, csuszamlások, omlások	bányavíz lefolyása révén létrejövő fluviatilis formák
	Planírozott (elegyengetett)		pozitív természetes forma elbontása, mélyedés feltöltése	meddőhányók eróziós pusztulása, csuszamlása, külfejtések feltöltődése	
	Akkumulációs (felhalmozásos)		meddőhányók	meddőhányók súlya által kipréselt anyag kiemelkedése	
IPARI (indusztrigén)	E	hűtőtavak medencéi		zömmel az iparhoz kapcsolódó más beavatkozási típusok révén keletkeznek	
	P	„ipari parkok”	zagytározók		
	A		salak-, pernyehányók		
TELEPÜLÉS- FEJLŐDÉS (urbanogén)	E	lakóbarlangok, védőárkok		pinceszakadások lejtők túlterhelésével kiváltott csuszamlások	felületburkolás miatt megnövekvő lefolyás felerősödő eróziója által kialakított formák
	P	építési terület egyengetése, teraszozás	szemétdeponiák		
	A	lakó- és temetődombok (kurgán, kunhalom, wurte stb.), védősáncok, tengerfeltöltés, mesterséges szigetek	egymásra halmozódó településrétegek, törmelék dombok (Trümmerberg)		
KÖZLEKEDÉSI pályák építése	E	bevágások (út, vasút), árkok, alagutak, rézsűk	mélyutak	rézsűcsúszás, -omlás	felderősödő szuffóziós formák (pl. löszkút, löszdolina)
	P	repülőterek, szerpentinek		töltéscsúszás	
	A	töltések			vízvezetés nehezítése miatt mocsarasodás
VÍZRENDEZÉS visszabályozás	E	víztározó medencék, csatornák, mesterséges medrek, kikötőmedencék		- eszkenő talajvízszint miatti felszín-süllyedés - abrázió megjelenése duzzasztás miatt	partomlások, erősödő bevágódás (szűk meder esetén)
	P	burkolt partok, polderek	morotvák (kanyarulatátvágással)	- partcsuszamlások tározók partján	
	A	duzzasztó-, védőgátak, sarkantyúk		- földrengéskárok nagy tározók súlya miatt	erősödő akkumuláció (duzzasztógát mögött)
MEZŐGAZDASÁG-ERDŐGAZDASÁG (agrogén)	E	gödrök, árkok növények telepítésére (nap ellen vagy víz elérése céljából), ásott teraszok	talajszintsüllyesztés (tőzegkitermeléssel)	gyorsan fejlődő vonalas eróziós képződmények (vízmosságok, horhosok, eróziós barázdák – ovrágok, gullyk), „bad landek”, felületi lemosás	lápi és marsterületek süllyesztése művelés miatt új deflációs formák
	P	teraszok, rónázásos planírozás	mikrorelief elszántása („agrogén planáció”), álteraszok, állattiprások lépcsők		
	A	bakhátak	moréna(kő)-felhalmozás telekhatáron		növekedő delták, „kolmatak” képződése, gyorsuló szárnyturzasképződés, futóhomok-felhalmozódások

készítette: Szabó J. 1993.